

● مقاله تحقیقی

بررسی عوامل مؤثر در کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

چکیده

زمینه: یکی از بزرگترین معضلات آموزشی، کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان است. لذا باید جهت ارتقای کیفیت آموزشی دانشگاه‌ها، عوامل کاهش‌دهنده انگیزه تحصیلی دانشجویان شناسایی و برطرف گردن. این مطالعه به همین منظور انجام گرفت.

روشن کار: این مطالعه از نوع توصیفی - تحلیلی می‌باشد. نمونه مورد مطالعه، ۲۴۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بودند (۱۲۰ نفر دانشجوی بالانگیزه و ۱۲۰ نفر دانشجوی بی‌انگیزه) که این تعداد، با اجرای آزمون انگیزه تحصیلی مشخص شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات شامل آزمون‌های استاندارد شده انگیزه تحصیلی مکائینرنی، عزت‌نفس کوپراسمیت، یادگیری خود تنظیمی و پرسشنامه محقق ساخته، بود. میزان اعتبار آزمون‌های استاندارد شده به ترتیب ۷۳/۰، ۹۰/۰ و ۸۸/۰ گزارش شده است. میزان اعتبار پرسشنامه محقق ساخته نیز ۸۵/۰ براورد گردید. این پرسشنامه شامل سؤالاتی بود که دانشجویان را از لحاظ ویژگی‌های فردی، اجتماعی، خانوادگی، آموزشی و میزان امید به آینده بررسی می‌نمود. با توجه به نوع متغیرها، در تجزیه و تحلیل اطلاعات از آزمون ناپارامتریک مجدول کای و روش آماری تحلیل ممیزی استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج به دست آمده از این مطالعه نشان داد که از مجموع ۱۱ متغیر مورد مطالعه به ترتیب، ۵ متغیر امید به آینده (با ضریب ۹۰/۰)، میزان عزت‌نفس (۱۲/۰)، کیفیت عوامل آموزشی (۱۱/۰)، وضعیت تأهل (۴۰/۰) و میزان درآمد خانواده (با ضریب ۷۰/۰) می‌توانند عل کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان را تبیین کنند. در حالی که ۶ متغیر جنسیت، میزان تحصیلات، فوت والدین، جو عاطفی خانواده، سلامت جسمی - روانی و میزان یادگیری خود تنظیمی، تأثیر معنی‌داری در انگیزه تحصیلی دانشجویان ندارند.

نتیجه‌گیری: در این پژوهش به تبیین رفتارهای اساسی دانشجویان پرداخته شد و نتایج نشان داد که پایین‌بودن میزان متغیرهای امید به آینده، عزت‌نفس، کیفیت عوامل آموزشی، درآمد خانواده و تأهل دانشجویان از عوامل عده کاهش انگیزه تحصیلی به شمار می‌آید. با توجه به نتایج فوق ضروری است مسؤولین دانشگاه علوم پزشکی اردبیل از طریق ارائه راهکارهای مناسب در جهت جلوگیری از بی‌انگیزگی تحصیلی در دانشجویان اقدام نمایند.

واژگان کلیدی: انگیزه تحصیلی، عزت‌نفس، یادگیری خود تنظیمی، امید به آینده

دکتر پرویز مولوی^۱

دکتر خلیل رستمی^۲

دکتر علیرضا فدایی‌نائینی^{۳*}

حسین محمدنیا^۳

بهزاد رسول زاده^۴

۱. استادیار بیماری‌های اعصاب و روان، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۲. دستیار فوق‌تخصصی جراحی پلاستیک، دانشگاه علوم پزشکی شهریار، شهریار

۳. دانشجوی پزشکی (انترن)، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۴. کارشناس ارشد سنجش و اندازه‌گیری، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

***نشانی نویسنده مسئول:** تهران، خیابان کریمخان، خیابان آبان جنوبی، بیمارستان ۱۵ خرداد، دفتر گروه جراحی پلاستیک، تلفن: ۰۲۱۵۵-۹۸۹۰، فکس: ۰۲۱۷۸۴۱۰

پست الکترونیک: fadaenaeeni@yahoo.com

مقدمه

واقعیت مهم آن است که همه پیشرفت‌های شگفت‌انگیز انسان در دنیاًی امروز زاییده یادگیری است. انسان بیشتر توانایی‌های خود را از طریق یادگیری به دست می‌آورد. از طریق یادگیری، رشد فکری پیدا می‌کند و توانایی‌های ذهنی‌اش فعلیت می‌یابد. بنابراین چنین می‌توان نتیجه‌گیری کرد که همه پیشرفت‌های بشر در نتیجه یادگیری به دست می‌آید [۱]. یکی از عوامل مؤثر بر یادگیری در میان یادگیرندگان، انگیزه تحصیلی است. انگیزه تحصیلی یکی از ملزمات یادگیری به حساب می‌آید و چیزی است که به رفتار شدت و جهت می‌بخشد و در حفظ تداوم آن به یادگیرنده کمک می‌کند. در واقع انگیزه آن چیزی است که به یادگیرنده انرژی می‌دهد و فعالیت‌های او را هدایت می‌کند [۲]. گیج و بربلایر (۱۹۹۶) انگیزه را به موتور یا فرمان اتومبیل تشییه می‌کنند که شخص را برای رسیدن به هدف خاصی و ادار به فعالیت می‌کند [۳]. لفرانسو (۱۹۹۷) انگیزه را علت و دلیل رفتار می‌داند. «دلیل این که چرا ما بعضی رفتارها را انجام می‌دهیم ولی بعضی دیگر را انجام نمی‌دهیم، انگیزه‌های ما هستند.» درباره تأثیر انگیزه بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی، پژوهش‌های زیادی انجام گرفته است. کیستوکول در مطالعات خود نشان داده‌اند یادگیرندگانی که

انگیزه تحصیلی سطح بالایی دارند، فعالیت‌های بیشتری را می‌پذیرند، تکاليف درسی بیشتری انجام می‌دهند و در نتیجه موفقیت بیشتری کسب می‌کنند. بلوم رابطه بین انگیزه و پیشرفت تحصیلی را، ۰/۳۴ گزارش کرده است [۳]. هافمن (۱۹۸۹) در تحقیق خود فقر و محرومیت اقتصادی، عدم توجه والدین، پرجمعیت بودن خانواده و نامناسب بودن ساخت خانواده را در کاهش انگیزه یادگیرندگان مؤثر دانسته و نتیجه‌گیری کرده که اعضای طبقه کارگر، ارزش کمتری برای تحصیل قایل هستند و آن را وسیله‌ای برای پیشرفت تحصیلی قلمداد نمی‌کنند [۳].

راش (۱۹۹۴) انگیزه را عالی ترین شاهراه یادگیری دانسته است. بدین معنی که هر چه انگیزه فرد برای آموختن و تحصیل بیشتر باشد، فعالیت و رنج و زحمت بیشتری را برای رسیدن به هدف نهایی متحمل خواهد شد. مثلاً اگر یادگیرنده دارای انگیزه تحصیلی بالایی باشد، به درس به خوبی توجه می‌کند، تکاليف درسی را جدی می‌گیرد و علاوه بر آن سعی می‌کند اطلاعاتی بیش از آنچه در کلاس درس به او می‌آموزند، یاد بگیرد [۴]. بنابراین با توجه به نتایج پژوهش‌های انجام یافته از آنجا که انگیزه تحصیلی مستقیماً با میزان یادگیری و پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان در ارتباط است، لازم است برای ایجاد یک نظام آموزشی موفق و

پویا به این امر مهم توجه بیشتری شود. متاسفانه یکی از مشکلات شایع نظام‌های آموزشی در بسیاری از کشورها، پایین بودن سطح انگیزه تحصیلی در بین یادگیرندگان می‌باشد که سالانه زیان‌های علمی، فرهنگی و اقتصادی زیادی را متوجه دولتها و خانواده‌ها می‌کند و نظام آموزشی کشورها را با افت تحصیلی مواجه می‌سازد. بنابراین جهت کم کردن خسارات ناشی از کاهش انگیزه تحصیلی باید تحقیقات گسترشده‌ای در زمینه شناسایی عوامل مؤثر در کاهش انگیزه تحصیلی صورت بگیرد. در این راستا با توجه به اهمیت ماهوی موضوع، مطالعه حاضر، جهت شناسایی عوامل مؤثر در کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل صورت گرفته است. لذا مسئله اساسی اردبیل این است که این عواملی در کاهش انگیزه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل تأثیر دارند؟ مولفه‌های اصلی کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان کدام‌ها هستند، این سؤالات و پرسش‌هایی نظریه اینها ایجاب می‌کرد که مسئله به طور دقیق و علمی موشکافی شده و شناسایی گردد.

روش کار

این مطالعه از نوع توصیفی – تحلیلی می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات شامل

خانواده‌شان تأمین می‌کند و تنها ۱۶/۲ درصد جهت تأمین هزینه تحصیلی خود، کار می‌کنند. همچنین یافته‌های این مطالعه نشان داد که ۲۳/۳ درصد از دانشجویان، افراد تحصیل کرده را ناموفق و فقط ۸/۸ درصد افراد تحصیل کرده را موفق می‌دانند. نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌های مورد مطالعه با استفاده از روش آماری خی دو نشان داد که بین دو گروه دانشجوی بالانگیزه و بی‌انگیزه در متغیرهای وضعیت اقتصادی، عزت نفس، میزان یادگیری خود تنظیمی، میزان امید به آینده، میزان رضایت از عوامل آموزشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد و در متغیرهای ویژگی‌های جسمی – روانی، تحصیلات والدین، جو عاطفی خانواده دانشجویان بالانگیزه و بی‌انگیزه، تفاوت وجود نداشت. همچنین در این تحقیق به منظور تعیین متغیرهای مؤثر در کاهش انگیزه تحصیلی و طراحی تابع تشخیصی، برای مقایسه دو گروه دانشجوی بالانگیزه و بی‌انگیزه از روش رگرسیونی تحلیل ممیز استفاده گردید. با مشخص کردن تابع تشخیصی می‌توان پیش‌بینی کرد که چه مقدار احتمال دارد فرد در گروه دانشجویان بالانگیزه و بی‌انگیزه عضویت پیدا کند. به منظور پیدا کردن تابع فوق برای دانشجویان، از بین متغیرهای مستقل، ۱۱ متغیر داخل معادله تحلیل ممیز قرار داده شد. نتایج حاصله نشان داد متغیرهای ویژگی‌های

موردنظر و تأمین مالی از این راه مورد بررسی قرار گرفت. این مطالعه به دلیل مشخص نبودن واریانس متغیر تابع (میزان انگیزه تحصیلی دانشجویان) در دو فاز انجام شد. در فاز اول طرح، برای برآورد میزان انگیزه تحصیلی دانشجویان، ابتدا با استفاده از آزمون مک‌ایرنی، کل جامعه آماری (۱۲۰۰) دانشجو، مورد مطالعه و دانشجویان برحسب میزان انگیزه به دو دسته: بالانگیزه بالا و پایین تقسیم شدند. سپس از هر یک از دو گروه، تعداد ۱۲۰ دانشجو انتخاب شدند. در نحوه انتخاب سعی شد تا دانشجویان در دو گروه از نظر توزیع سنی، جنسی و رشته تحصیلی مشابه باشند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از روش‌های آمار توصیفی (در قالب جداول و فراوانی) و از آمار تحلیلی (در قالب آزمون‌های خی دو و رگرسیون تحلیل ممیز به روش ویلکز) استفاده شد.

آزمون‌های استاندارد شده انگیزه تحصیلی مک‌ایرنی، عزت نفس کوپراسمیت، یادگیری خود تنظیمی پونز و نیز پرسشنامه محقق ساخته، می‌باشد. میزان اعتبار آزمون‌های استاندارد شده، به ترتیب ۷۳٪، ۹۰٪ و ۸۸٪ گزارش شده است. میزان اعتبار پرسشنامه محقق ساخته نیز به روش آلفای کرونباخ، ۸۵٪ برآورد گردید. این پرسشنامه شامل سوالاتی بوده است که دانشجویان را از لحاظ ویژگی‌های فردی، اجتماعی، خانوادگی، آموزشی و میزان امید به آینده بررسی کرده است. این پرسشنامه در یک مقیاس چندگزینه‌ای و توسط کلینیسین تکمیل شده‌است که پس از نمره دهی به هر مورد، دسته بندی صورت می‌گرفت. ویژگی‌های فردی، سن و جنس را شامل می‌شود. در ویژگی‌های اجتماعی اهمیت جامعه به تحصیلات عالی، احترام اجتماعی، منزلت اجتماعی، شغل مناسب و درآمد کافی، ارتباط با دوستان و جنس مخالف مورد توجه بوده است. در ویژگی‌های خانوادگی رتبه تولد، میزان تحصیلات پدر و میزان تحصیلات مادر بررسی شده است. ویژگی‌های آموزشی به میزان دسترسی به استادیت مجرب، توانایی استادیت در بیان مطالب، رفتار استادیت با دانشجویان و در نهایت علاقه و تلاش استادیت برای آموزش دانشجویان اشاره دارد. در ویژگی امید به آینده، میزان علاقمندی به تحصیل، مقطع هدف و امید به انتخاب شغل

نتایج

نتایج حاصله از این مطالعه نشان داد که سطح تحصیلات والدین دانشجویان اکثراً (۶۰/۲ درصد) در حد ابتدایی و راهنمایی بوده و ۸ درصد والدین دانشجویان، سطح تحصیلات‌شان در حد فوق دیپلم و بالاتر می‌باشد. اکثر دانشجویان (۸۳/۸ درصد) اظهار نموده‌اند که هزینه تحصیلی‌شان را

جدول ۱- متغیرهای وارد شده و خارج شده از معادله تابع ممیز

متغیرهای وارد شده	متغیرهای خارج شده	سطح معنی داری	ویلکز
امید به آینده	-	P<0/001	0/54
عزت نفس	-	P<0/001	0/71
کیفیت عوامل آموزشی	-	P<0/001	0/51
تأهل	-	P<0/001	0/49
درآمد خانواده	-	P<0/001	0/48
-	جنسیت	-	-
-	میزان تحصیلات	-	-
-	فوت والدین	-	-
-	جو عاطفی خانواده	-	-
-	سلامت جسمی - روانی	-	-
-	میزان یادگیری خود تنظیمی	-	-

$D =$ (میزان امید به آینده + میزان عزت نفس) / ۱۲ + (میزان درآمد خانواده + وضعیت تأهل) / ۴۰ + (میزان یادگیری خود تنظیمی + کیفیت عوامل آموزشی) / ۱۱

در عین حال ضرایب استاندارد حاکی از آن است که متغیرهای "میزان امید به آینده" و عزت نفس نسبت به سایر متغیرها نقش پررنگتری در معادله ممیز دارند.

بحث

مطالعه نشان داد که عزت نفس یکی از عوامل مؤثر در کاهش انگیزه دانشجویان می باشد. به این معنی که دانشجویانی که دارای عزت نفس بالایی هستند از انگیزه تحصیلی بیشتری برخوردارند. نتیجه تحقیق حاضر با نتایج تحقیقات کورمن و کلاسر (۱۹۹۶) همسویی دارد. آنان نیز در تحقیقات

سایر متغیرها قادر به پیش بینی عضویت گروهی نیستند [۱]. در تحلیل فوق، پیش بینی عضویت در گروه دانشجویان بی انگیزه و بالانگیزه (متغیر تابع) روی متغیرهای معنی دار، (میزان امید به آینده، میزان عزت نفس، کیفیت عوامل آموزشی، وضعیت تأهل و میزان درآمد خانواده دانشجویان) معادله ای به دست می دهد که حداقل تمایز را بین گروههای مورد نظر ایجاد می نماید. جهت روشن شدن نتایج به دست آمده، از ضرایب غیراستاندارد شده تابع ممیز استفاده گردیده است (جدول ۲ و ۳).

با توجه به نتایج به دست آمده، معادله تابع ممیز برای عضویت در دو گروه دانشجوی بالانگیزه و بی انگیزه به صورت زیر می باشد.

جسمی - روانی، تحصیلات والدین و جو عاطفی خانواده و فوت والدین دانشجویان در سطح ($P < 0/01$) معنی دار نبوده یعنی بین دو گروه دانشجویان بالانگیزه و بی انگیزه در این متغیرها تفاوت معنی داری وجود نداشته است، لذا این متغیرها از معادله خارج شدند. طبق نتایج به دست آمده بیشترین تفاوت در بین دو گروه دانشجوی بالانگیزه و بی انگیزه در متغیرهای میزان عزت نفس، میزان امید به آینده، کیفیت عوامل آموزشی، وضعیت تأهل و میزان درآمد خانواده آنها می باشد و به همین دلیل این متغیرها وارد معادله شدند. نتایج تحلیل ممیز نشان داد که در بین متغیرهای موجود در پژوهش، تنها متغیرهای وارد شده در معادله می توانند عضویت در گروه دانشجویان بالانگیزه و بی انگیزه را به بهترین نحو پیش بینی کنند و

جدول ۲ - ضرایب استاندارد و غیر استاندارد شده تابع ممیز

گام	متغیرهای تابع ممیز	ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد
۱	آمید به آینده	۰/۶۶	۰/۹۰
۲	عزت نفس	۰/۶۲	۰/۱۲
۳	کیفیت عوامل آموزشی	۰/۳۳	۰/۱۱
۴	تأهل	۰/۲۶	۰/۴۰
۵	درآمد خانواده	۰/۲۲	۰/۷

جدول ۳- طبقه‌بندی درست و نادرست آزمودنی‌ها در گروه‌های دانشجویان بالانگیزه و بی‌انگیزه

گروه مشاهده (واقعی)	تعداد	دانشجوی بالانگیزه	عضویت در گروه‌های پیش‌بینی شده	در صد صحیح بودن طبقه‌بندی
دانشجوی بالانگیزه	۱۰۴	۸۷	۱۷	۸۳/۷
دانشجوی بی‌انگیزه	۱۱۹	۲۰	۹۹	۸۳/۲
در صد کل طبقه‌بندی صحیح	۸۳/۵			

جدول فوق نمایانگر عضویت واقعی در گروه مورد نظر می‌باشد و عضویت گروهی پیش‌بینی شده، نشان‌دهنده عضویتی است که محقق برای آزمودنی‌ها در نظر گرفته است. نتایج بررسی نشان می‌دهد که میزان طبقه‌بندی صحیح در مجموع ۸۳/۵ درصد بوده است.

مؤثر است. به طوری که قمری (۱۳۸۳) نیز در تحقیق خود نویسید را بنیادی‌ترین عامل در اختلالات رفتاری معرفی کرده است [۹]. به همین ترتیب در این مطالعه نیز نقش میزان امید به آینده در افزایش انگیزه تحصیلی، بیشتر از سایر عوامل است. نتایج به دست آمده از این مطالعه نشان داد که بین میزان رضایت از عوامل آموزشی و انگیزه تحصیلی دانشجویان، رابطه معنی‌داری وجود دارد. این یافته بیانگر آن است که توانایی و علاقمندی استادی در امر تدریس، تشویق، توجه به تفاوت‌های فردی و نیز مناسب بودن برنامه درسی، توجه مسؤولان دانشگاهی به مشکلات دانشگاه، تجهیزات کمک آموزشی و... در میزان انگیزه

مادی در میزان انگیزه تحصیلی مؤثر است. در این زمینه نتایج تحقیقات کورنیلووس (۱۹۸۷) با نتایج مطالعه حاضر همسوی دارد. او در مطالعه خود بین وضعیت اقتصادی و موفقیت تحصیلی دانش آموzan به رابطه مثبت و معنی‌داری دست یافته است [۸]. نتایج مطالعه حاضر نشان داد که میزان امید به آینده نیز در انگیزه تحصیلی دانشجویان تأثیر دارد؛ به عبارتی دانشجویانی که به آینده خود امیدوار نیستند، از انگیزه تحصیلی کمتری برخوردارند. نتیجه فوق حاکی از آن است که اطمینان داشتن از آینده، از جمله امکان ادامه تحصیل و به دست آوردن جایگاه اجتماعی و اقتصادی مناسب در میزان انگیزه تحصیلی دانشجویان

خود بر مؤثر بودن عزت نفس بر روی انگیزه تحصیلی دست یافته‌اند [۵]. همچنین نتایج تحقیقات اتکینسون (۱۹۶۷) نشان داد که عزت نفس از طریق تحت تأثیر قراردادن انگیزه تحصیلی شخص می‌تواند در صورت بالا بودن، سبب تحریک انگیزه تحصیلی و در صورت کاهش یافتن، سبب بی‌انگیزگی دانشجو در کسب اطلاعات از محیط شود [۶]. یکی از عوامل مؤثر در افزایش انگیزه تحصیلی و موفقیت دانشجویان، وضعیت اقتصادی خانواده می‌باشد [۷]. در مطالعه حاضر نیز دانشجویانی که از موقعیت اقتصادی خوبی برخوردار بودند، انگیزه تحصیلی بیشتری داشتند. این نتیجه حاکی از آن است که اطمینان داشتن از تأمین امکانات

این نتیجه رسیده‌اند که پیشرفت تحصیلی با افزایش خودکار آمدی رابطه مثبت دارد و تغییر خودکار آمدی دانشجویان می‌تواند به سرعت روی انگیزه تحصیلی آنها تأثیر بگذارد [۱۳]. بنابراین می‌توان به این نتیجه رسید که خودکار آمدی بیشتر، با پیشرفت تحصیلی و در عین حال با افزایش انگیزه ارتباط و همبستگی مثبت دارد.

بهتر، تلاش بیشتر، استفاده از راهکارهای مناسب‌تر و عملکرد بهتر در انجام تکاليف ارتباط دارد [۱۲]. نتیجه به دست آمده از این مطالعه نشان داد که میزان خود تنظیمی در بین دانشجویان بالانگیزه، بیشتر از دانشجویان بیانگیزه است؛ به عبارت دیگر دانشجویان بالانگیزه در یادگیری، بیشتر به توانایی و خودکار آمدی خویش اعتقاد دارند. در این زمینه تحقیقات یونگ و اسکالولیک (۲۰۰۳) با نتایج مطالعه حاضر همسویی دارد. آنها نیز به

تحصیلی دانشجویان تأثیر دارد. نتیجه به دست آمده از مطالعه حاضر با نتایج تحقیقات کورمن (۱۹۹۱) و پیکر (۱۹۷۱) همسو می‌باشد. کورمن و پیکر در تحقیقات خود به این نتیجه رسیده‌اند که استفاده از شیوه‌های تدریس فعال، علاقمندی اساتید به تدریس و استفاده از امکانات آموزشی و آزمایشگاهی و... در افزایش انگیزه تحصیلی دانشجویان مؤثر می‌باشد [۱۱، ۱۰].

افزایش خودکار آمدی با هدف گزینی

مراجع

- بیانگرد اسماعیل. روش‌های افزایش عزت‌نفس در کودکان و نوجوانان. چاپ اول. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان. ۱۳۷۲: ۵۰-۵۲.
- طالب زادگان میترا. بررسی عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان موفق دختر سوم راهنمایی شهر اهواز. مجله داخلی شورای تحقیقات استان خوزستان. ۱۳۷۱: دوره سوم شماره ۱: ۲۵-۳۱.
- سیف‌علی اکبر. روان‌شناسی یادگیری. چاپ پنجم. تهران: انتشارات آگاه. ۱۳۸۱: ۱۲۰-۱۲۵.
- Rush Sheila. Analysis factors that place student atrisk. *J Educational Research* 1994; 4(3): 38-42.
- Korman AK. Locus of control current trend in theory and research. 1st ed. Erlbaum: academic press. 1996; 203-205.
- Atkinson JW. A theory of achievement motivation. 1st ed. Newyork: John Wiley press. 1967; 203-215.
- نرمیانی محمد. ایجاد انگیزه در دانشجویان. تشریه پژوهند. تابستان ۱۳۷۲: شماره ۱۵۵: ۳۷-۳۹.
- Cornilous ML. Influence on pupil performance educational research. *J Educational Research* 1978; 2(1): 90-94.
- قمری گیوی حسین. شناسایی عاملهای بنیادی در اختلالات نوروفیک. خلاصه مقالات سمینار تارهای روانپردازی دانشگاه علوم پزشکی تهران. ۱۳۷۰: ۳۳-۳۴.
- Korman AK. *Organizational behavior*. 1st ed. NewJersey: Englewood cliffs. 1991; 212-217.
- Brcher WGE. *A course in applied psychology*. Chicago: Ann Science Research Associates 1991; 251(1): 34-37.
- بحرانی محمود. بررسی رابطه انگیزش تحصیلی و عادات مطالعه دانش آموزان متوسطه شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد. شیراز: دانشگاه شیراز. ۱۳۷۹: ۲۰-۲۴.
- صحراوی منصور. بررسی رابطه عملکرد تحصیلی دانش آموزان با برخی از متغیرهای انگیزشی در دانش آموزان دبیرستانهای دخترانه اهواز. خلاصه مقالات سومین سمینار یافته‌های پژوهشی روان‌شناسی و علوم تربیتی استان خوزستان. ۱۳۷۳: ۳۸.

